

A MAGYAR ERDŐVÉDELMI KUTATÁS RÖVID TÖRTÉNETE

Dr. Pagony
Hubert

95 évvel ezelőtt 1877-ben az erdészet egyik kimagasló egyénisége, *Fekete Lajos* „Az erdővédelem körvonalai”, majd az 1878-ban „Erdészeti rovartan I. II. III.” címmel megírt magyar tankönyvekkel megeremtetette és megindította a magyar erdővédelmi oktatásnak és egyúttal a kutatásnak alapjait. A két tankönyv elsősorban a német erdővédelmi irodalom addig elért eredményeinek ismeretében született. Nem is volt lehetőség másra támaszkodni, mert a magyar erdészeti irodalomban ezt megelőzően csekély ilyen jellegű írás látott napvilágot. 1880-ig terjedően alig van néhány erdővédelmi jellegű emlékünks. Figyelemre méltó *Kallina K.* közlése, aki már 1877-ben a gödöllői koronauradalomban előforduló hernyókártevőkről és azok irtásáról ad számot. Ugyanezen évben *Dufek E.* számol be dunántúli hernyókárosításokról.

Mozgalmas irodalmi múltja van az 1880—1900-as időszaknak. Egyre-másra jelennek meg a sajátos magyar vonatkozású szakcikkek, sőt a védekezés akkori szintjén a kárelhárítás eredményességéről is hírt kapunk. A vizsgálatok egyik központi problémája az akác-pajzstetű nagy kiterjedésű fellépésének ismertetése, okainak feltárása és az ellene való védekezésre tett gyakorlati intézkedések megoldása. *Illés N.* 1889-ben, ezt követően nagy alföld-fásítónk *Kiss F.* adtak először hírt a betegségről. Ezzel a kérdéssel foglalkozott több dolgozatában *Ratkovszky K.*, majd *Illés N.* „Az akác-pajzstetű kérdése Magyarországon” címmel összegezi munkájában az erre vonatkozó ismeretanyagot és a védekezés lehetőségeit.

Erre az időszakra esnek a pajorkárosítás elleni vegyszeres védekezési kísérletek első üzemi méretű eredményei szénkéneggel és naftalinnal.

Hírt kapunk a fenyőtűkarcgomba (*Lophodermium pinastri*) okozta megbetegedésekről. *Fekete L.* az „Erdővédelem körvonalai” tankönyvében emlékezik meg súlyos kártételéről, majd 1900-ban ismételtlen foglalkozik a megbetegedéssel és az ellene foganatosítható védekezés kérdésével. *Belházy J.* ugyancsak e jelentős megbetegedésről tesz említést. A kórokozó ellen természetesen akkor még eredményesen védekezni nem tudtak. Erre csak több évtized múlva kerülhetett sor.

A megjelent közleményekből kitűnik, hogy a 90-es években az akkori Magyarország lucfenyveseiben az apácalepke (*Lymantria monacha*) több alkalommal okozott tarrágásával kellemetlenségeket. Az okozott kártételekről *Bedő A.* és *Fekete L.* adnak hírt az Erdészeti Lapok hasábjain. *Ratkovszky K.* viszont a gyapjaspille (*Lymantria dispar*) kártételéről tudósít Sopron megye területéről 1897-ben, de hírt kapunk a búcsuspille (*Thaumetopoea processionea*), a kétsávós tölgybogár (*Coraebus bifasciatus*), a fenyődarázsfélék és más jelentősebb rovarfajok kártételéről is.

1893-ban megjelenik *Téglás K.* „Erdővédelem” című könyve, amely az 1877-ben *Fekete* által írt könyvnek kiegészítése az eddig elért új kutatási eredmé-

nyek, illetve magyar vonatkozások figyelembevételével. A század utolsó éveiben tűnik fel két neves, a magyar erdészeti és ezen belül az erdővédelmi kutatásnak irányt mutató tudós neve: *Vadas Jenő* és *Tuzson János*.

Az 1900—1918-ig terjedő időszak erdővédelmi irodalmára meghatározó jellegű Vadas és Tuzson kutatói tevékenysége. Vadas elsősorban az erdészeti entomológia vonalán végzett jelentős kutatómunkát. Kiemelkedő kutatási eredményeket ért el az akác betegségeivel kapcsolatos vizsgálataival. Részletesen számolt be a sávós tölgybogár (*Coraebus bifasciatus*)-szal kapcsolatos megfigyeléseiről, amely rovarnak vizsgálta hazai biológiáját és elemezte erdőgazdasági jelentőségét. E két jelentős entomológiai munkája mellett foglalkozott erdészeti növénykórtani kérdésekkel is, elsősorban a tölgylisztharmat okozta kártétellel és az ellene való védekezés lehetőségeivel.

Tuzson János a magyar erdészeti növénykórtani kutatás megteremtőjének tekinthető. Kísérletes vizsgálatokat végzett több gombafajjal. Így vizsgálta a fenyőcsemeték *Botrytis*-es megbetegedését, az akáccsemeték *Nectria*-s fertőzését, az erdefenyő csemeték tühullását okozó *Lophodermium pinastri*-t, a tölgylisztharmat okozta károsodást. Kiemelkedő kutatási eredményeket ért el a bükkfa korhadásának és konzerválásának vizsgálatával. Ezen munkájával tulajdonképpen megteremtette a modern faanyagvédelem alapjait, amely nemcsak hazai, hanem világviszonylatban is elismerést váltott ki. Még ma is, 70 év elmúltával számtalan hazai és külföldi szerző hivatkozik Tuzson ezen munkájára.

Az erdészeti kutatóbázis megteremtése ebben az időszakban már érezteti termékenyítő hatását az erdővédelmi tevékenységre is. Vadas és Tuzson mellett *Róth Gyula* kiemelkedő vizsgálatokat végez az aranyfarú lepke biológiájával és magyarországi elterjedésével kapcsolatban. Ezt követően pedig a tölgylisztharmat elleni védekezés megoldása érdekében folytat kísérleteket eredménnyel. A kutatói tevékenység eredménye kihat az erdőgazdálkodás gyakorlatára is. Sokat foglalkoznak a *Lophodermium* kérdésével. *Divald A.* arra a lehangelő következtetésre jut, hogy az okozott nagy kár miatt ne ültessenek erdefenyőt. *Lakatos K.* hasonló véleményen van. *Róth* pedig már akkor kifejtette — utalva a rezisztenciára való válogatásra —, hogy megfelelő helyen és megfelelő magfelhasználásával kedvező eredmények érhetők el.

Mind többen kezdenek ebben az időszakban foglalkozni a gyapjaspille okozta tarrágás következményeivel és a vele kapcsolatos tölgylisztharmat fellépésével és terjedésével. Ekkor válik tudatossá az a megfigyelés, hogy a gyapjaspille tarrágását követően fellépő lisztharmat fertőzés következtében idős tölgyállományok elpusztulhatnak. Erre utal *Ferencsik Ö.* dolgozata is, aki elemzi a tölgylisztharmat és a hernyórágás együttes pusztítását.

Meg kell emlékeznünk *Matusovits P.* irodalmi tevékenységéről is, aki ebben az időszakban végzett megfigyeléseiről, kísérleteiről több értékes dolgozatában számol be az Erdészeti Lapok hasábjain. Különösen értékes adatokat közöl az apácalepke, a gyapjaspille és a kétsávós tölgybogárral kapcsolatban.

Talán érdemes megemlíteni, hogy a levegőszennyeződéssel kapcsolatos első erdészeti irodalmi adat erre az időszakra esik. *Bernátsky J.* 1909-ben, majd pedig 1914-ben ír a füst okozta károkról, illetve annak káros hatásáról a növényzetre.

Az első világháború következményei évekre visszavetették az irodalmi tevékenységet az erdővédelem terén is. 1935-ig úgyszólván alig jelenik meg erdészeti rovarváltó közlemény. Pedig azt megelőzően rovarváltó kérdésekkel a gyakorlatban is sokat foglalkoztak. *Kelle A.* az erdővédelemtani tanszék akkori professzora fel is teszi a kérdést: „Miért nincsen újabb erdészeti entomológusaink?”

Az első erdővédelmi, növénykórtani vonatkozású dolgozat is csak 1922-ben jelenik meg *Fehér D. tollából*. Részletes ismertetést ad a tölgylisztharmat ivaros termésformájának európai és magyarországi megjelenéséről. Korábban ugyanis ez nem volt tapasztalható, minthogy a betegséget Észak-Amerikából hurcolták be Európába és kezdetben annak csak ivartalan termésformái jelentek meg. *Bokor R.* ugyancsak a lisztharmat peritéciumának megjelenéséről ad hírt. Ekkor jelenik meg Európában egy újabb gombakárosítás a szilfavész, amelyről ugyancsak *Bokor* ad először hírt. Ezt követően pedig *Róth* számol be a kórtünet leírásával és ő nevezi el a betegséget szilfavésznek.

Az erdővédelmi kutatás újabb lendületet vesz 1935 után. Úgy látszik, hogy Kelle aggodalma meghallgatásra talált és megszületett az újabb erdészeti entomológia, amely az ő és lelkes munkatársai, *Győrfi J.*, *Haracsi L.* nevéhez fűződik. Kelle a tölgygolyva kutatása terén végzett kimagasló munkát. Győrfi érdeklődése igen sokirányú, de ebben az időszakban elsősorban a darazsak életmódjának vizsgálatával foglalkozott. Kiemelkedő kutatási eredmények születtek a fűrészdarazsakkal kapcsolatos vizsgálatai terén. Feltárta azoknak erdővédelmi jelentőségét. Jelentősek azok a megfigyelései is, amelyeket a másodlagosan fellépő és a műszakilag káros rovarok biológiájának felderítése érdekében végzett.

Haracsi nevéhez fűződik a levéltetvek biológiájának vizsgálata, a pajorok okozta pusztítás mértékének vizsgálata és eredményei, és a szárazföldi álcátípusok meghatározó rendszerének kidolgozása. Utóbbi még ma is egyedülálló erdővédelmi szakirodalmunkban. Munkája nyomán értesülünk először csereseink egyik legveszedelmesebb gombakártevőjéről, a kétalakú csertaplóról (*Fomes obliquus*).

1945 nagy fordulatot jelentett az erdővédelmi kutatás történetében is. Az erdők államosításával forradalmi változás következett be. A gyorsan növő fafajok felkarolása, a szélsőséges termőhelyek erdészeti hasznosítása, a nagyobb kiterjedésű elegenden állományok kialakítása, de elsősorban a korosztályok kedvezőtlen eltolódása, a belterjesebb erdőgazdálkodásra való törekvés mind sürgetőbbé tette az erdővédelmi kutatás gyors fejlesztését a gyakorlatot szolgáló védekezési technológiák kidolgozása érdekében.

Szinte ugrásszerűen növekedett az erdővédelmi vonatkozású dolgozatok száma. Megjelentek a már régen igényelt összefoglaló magyar szakkönyvek: 1951-ben Győrfi tollából az „Erdészeti állattan”, 1957-ben ugyancsak tőle az „Erdészeti rovartan” és 1964-ben az „Erdővédelemtan”. Haracsi 1953-ban ugyancsak megírta „Erdővédelemtan” című könyvét, majd pedig 1969-ben a már régen várt és hiánypótló „Erdészeti növénykórtan”-t. Országos méretű kísérletes erdővédelmi tevékenység vette kezdetét, amely a legfontosabb erdővédelmi problémák feltárását és a kárelhárítás megoldását tűzte ki célul. 1949-ben, az Erdészeti Tudományos Intézet megalapításával ez a munka még tovább terebélyesedett, majd amikor 1960-ban az intézetben külön erdővédelmi osztály is alakult, sor kerülhetett a távlati kutatási koncepció kidolgozására és következetes megoldására. Az Egyetem Erdővédelemtani Tanszékének dolgozói *dr. Igmandy Zoltán* egyetemi tanár vezetésével és az intézet erdővédelmi kutatói összehangoltan fáradoznak egy korszerű, a népgazdaságot szolgáló erdővédelmi gyakorlat megteremtésén. Ezt az intenzív munkát jelzi az a több száz dolgozat, amely e témakörben felszabadulásunk után jelent meg a szakajtóban.